

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 27.08.2026.

Nr. 28/6-3

Atzinums par priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlasi VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” programmās un pakalpojumos

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds (turpmāk arī – ombuds) 2026. gada 3. augustā saņēma [...] (turpmāk – Iesniedzējs) iesniegumu “Par iespējamiem profesionālās ētikas pārkāpumiem, nosakot priekšvēlēšanu raidījumu dalībniekus pirms 15. Saeimas vēlēšanām” (turpmāk – Iesniegums). Iesniegumā tiek norādīts uz *būtisku un sistēmisku profesionālās darbības pārkāpumu, kas attiecas uz visa sabiedriskā medija darbu priekšvēlēšanu periodā pirms 15. Saeimas vēlēšanām, saistībā ar politisko spēku atlasi LSM priekšvēlēšanu debatēm, diskusijām, intervijām un citiem formātiem, par galveno atlases kritēriju izmantojot viena uzņēmuma veiktas sabiedriskās domas aptaujas rezultātus* [izcēlumi citētajā Iesnieguma tekstā šeit un turpmāk mani – E.A.].

Iesniedzēja vērtējumā VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” (turpmāk – LSM) izstrādātajā kārtībā “Priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtība pirms 15. Saeimas vēlēšanām” ietvertais regulējums rada ***nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret vēlēšanām reģistrētajiem kandidātu sarakstiem.***

Iepazīstoties ar Iesniegumu, ombuds pieņēma lēmumu veidot atzinumu par priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlasi LSM programmās un pakalpojumos, izvērtējot tās atbilstību VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Redakcionālajās vadlīnijās (turpmāk – Redakcionālās vadlīnijas) un VSIA “Latvijas Sabiedriskais medijs” Rīcības un ētikas kodeksā (turpmāk – Rīcības un ētikas kodekss) noteiktajām prasībām.

Par ombuda lēmumu veidot atzinumu Iesniedzējs tika informēts ar 2026. gada 10. augusta elektroniskā pasta vēstuli.

Lai sagatavotu atzinumu, ombuds no 2026. gada 10. augusta līdz 2026. gada 27. augustam:

- iepazīnās ar Iesnieguma saturu;
- iepazīnās ar Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 27. augusta spriedumu (Lietas arhīva Nr. A42-00915-19/2) (turpmāk – Administratīvās rajona tiesas spriedums);

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:ADRJRIT:2019:0827.A420274518.8.S.>

- iepazīnās ar Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 13. jūlija spriedumu (Lietas Nr. A420274518, Lietas arhīva Nr. AA43-0397-20/14) (turpmāk – Administratīvās apgabaltiesas spriedums);

Skat. izmantojot zemāk norādīto tīmekļa vietnes saiti:

<https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/eclinolemumi/ECLI:LV:ADAT:2020:0713.A420274518.13.S.>

- 2026. gada 10. augustā nosūtīja jautājumus LSM galvenajai redaktorei Anitai Braunai un 2026. gada 12. augustā saņēma atbildes uz tiem.

Izvērtējot iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

konstatē:

[1] Par Iesniegumā minēto.

Nemot vērā to, ka ombuda atzinumi ir publiski, jo anonimizētā veidā (neatklājot Iesniedzēja identitāti) ir pieejami visai sabiedrībai, lai tādējādi veicinātu sabiedrības medijpratību, kā izpratni par to – ko, kā un kāpēc sabiedriskais medijs dara – ombuds šajā atzinuma daļā ir iekļāvis Iesniegumā pausto apsvērumu izklāstu, lai plašākai auditorijai sniegtu priekšstatu par Iesnieguma priekšmetu, Iesniegumā ietvertajiem apsvērumiem un Iesniedzēja uzdotajiem jautājumiem ombudam.

Iesniedzējs lūdz ombudu izvērtēt LSM priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kārtību, kas noteikta LSM kārtībā “Priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtība pirms 15. Saeimas vēlēšanām”¹ [turpmāk – LSM Kārtība]. Iesniedzējs uzskata, ka LSM Kārtībā ietvertais princips – *Politiskajiem spēkiem, kuriem ir lielāks sabiedrības atbalsts – pēc Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra SKDS sabiedriskās domas pētījuma datiem – un kuri ir saņēmuši valsts budžeta finansējumu, saturā tiks veltīta lielāka uzmanība* – šajā dokumentā ir *pārvērsts konkrētos politisko spēku atlases ierobežojumos*. Iesniegumā minētie ierobežojumi tiek saistīti ar to, ka Iesniegumā norādītajos LSM televīzijas un radio programmu raidījumos (LTV1 reģionālajās priekšvēlēšanu

¹ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti:

https://latvijasradio.lsm.lv/public/assets/userfiles/Priek%C5%A1v%C4%93l%C4%93%C5%A1anu%20raid%C4%ABjumu%20norises%20k%C4%81rt%C4%ABba_2026.pdf.

debatēs, raidījumu ciklā “Partija fokusā”, Latvijas Radio 3 diskusijās “Kultūra Latvijā” u.c.), kā arī digitālā satura pakalpojumos politisko spēku pārstāvju dalība tiek noteikta, pamatojoties uz SIA “Pētījumu centrs SKDS” (turpmāk – SKDS) aptauju rezultātiem, par izšķirošu dalības kritēriju nosakot 2 % sliekšņa sasniegšanu vai vietu TOP 8, TOP 9 un TOP 10 vēlēšanu sarakstu aktuālajos reitingos.

Iesniedzējs uzskata, ka LSM Kārtībā noteiktais regulējums *rada nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret vēlēšanām reģistrētajiem kandidātu sarakstiem*, īpaši gadījumos, kad partiju reitingu atšķirības ir nelielas. Iesniegumā arī uzsvērts, ka LSM Kārtībā noteiktajiem atlases sliekšņiem nav sniegts pietiekams pamatojums un to piemērošanai var būt būtiskas sekas: *Politiskie spēki, kuri vienā konkrētā aptaujā atrodas dažas procentpunkta desmitdaļas zem LSM administratīvi noteiktās robežas, var tikt izslēgti no vairākiem nozīmīgiem sabiedriskā medija formātiem. Savukārt politiskie spēki, kuri šo robežu pārsniedz tikai nedaudz, saņem būtiski lielāku publicitāti.* Sava vērtējuma pamatošanai Iesniedzējs sniedz šādus argumentus:

1) Administratīvās rajona tiesas spriedums².

Iesniedzējs norāda, ka 2018. gadā, pirms 13. Saeimas vēlēšanām, VSIA “Latvijas Televīzija” savā tolaik izstrādātajā kārtībā [Latvijas Televīzijas Ziņu dienesta rīcības plāns/noteikumi 13. Saeimas vēlēšanām] *bija noteikusi, ka 2018. gada 5. oktobra Ministru prezidenta amata kandidātu debatēs varēs piedalīties tikai to politisko spēku pārstāvji, kuri 2018. gada jūlija SKDS aptaujā pārsnieguši 2 % reitinga robežu.* Tā kā Latvijas Reģionu apvienība jūlijā šo robežu nerasniedza, tās premjera amata kandidāts Edvards Smiltēns sākotnēji debatēs netika iekļauts. Latvijas Reģionu apvienība vērsās Administratīvajā rajona tiesā. Tiesa 2018. gada 5. oktobrī apmierināja apvienības pagaidu aizsardzības lūgumu un uzlika Latvijas Televīzijai pienākumu nekavējoties nodrošināt tās pārstāvja dalību tajā pašā vakarā paredzētajās debatēs. Tiesa ņēma vērā, ka augusta un septembra aptaujās Latvijas Reģionu apvienība jau bija pārsniegusi noteikto sliekšni un septembrī tās reitings sasniedza 2,2 %.

Tiesa neatzina pašu partiju popularitātes kritēriju vai 2 % robežu par nepieļaujamu. Tomēr tā secināja, ka Latvijas Televīzija kritēriju piemērojusi nepareizi, jo oktobra debašu dalībnieku noteikšanai izmantojusi jūlija datus, kas vairs neatspoguļoja aktuālo situāciju. LTV, izstrādājot priekšvēlēšanu raidījumu kārtību, bija jārēķinās, ka partiju atbalsts kampaņas laikā var mainīties,

² Jāpiebilst, ka norādītais spriedums ir ticis pārsūdzēts un ar Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 13. jūlija spriedumu prasības iesniedzēja sūdzība noraidīta. Sīkāk par Administratīvās apgabaltiesas spriedumā izklāstīto ir lasāms šī atzinuma piektajā daļā.

un jāparedz iespēja izmantot aktuālākus datus.

Administratīvā rajona tiesa 2019. gada 27. augusta Spriedumā atzina LTV priekšvēlēšanu noteikumus par prettiesiskiem tajā daļā, kurā 2018. gada 5. oktobra debašu dalībnieku noteikšanai tika izmantoti 2018. gada jūlija SKDS dati, norādot, – ja sabiedrības interešu noteikšanai tiek izmantota aptauja, tās datiem jāatspoguļo sabiedrībai aktuālās intereses raidījuma norises laikā vai jābūt iespējami tuviem šim laikam.

Iesniedzēja vērtējumā šis gadījums apliecina, ka formāli vienādi noteikumi vēl nenodrošina taisnīgu rezultātu. Viena aptauja var kļūdaini noteikt politiskā spēka piekļuvi nozīmīgākajiem sabiedriskā medija raidījumiem, bet situācijas labošana iespējama tikai pēc vēšanās tiesā. LSM pašreizējā kārtība rada līdzīgus un pat plašākus riskus, jo SKDS reitingi paredzēti politisko spēku atlasei nevis vienā, bet daudzos televīzijas, radio un digitālā satura formātos.

2) Reitingu kritēriju socioloģiskā un metodoloģiskā pamatojuma trūkums.

Iesniegumā norādīts, ka aptauju rezultāti ir statistiski novērtējumi ar kļūdas robežu, nevis precīzs un galīgs sabiedrības atbalsta mērījums. Atsaucoties uz pētniecības asociāciju – “Amerikas Sabiedriskās domas pētniecības asociācija” (American Association for Public Opinion Research – AAPOR), “Eiropas Sabiedriskās domas un tirgus izpētes biedrība” (European Society for Opinion and Market Research – ESOMAR), “Pasaules Sabiedriskās domas pētniecības asociācija” (World Association for Public Opinion Research – WAPOR) un Eiropas Padomes izstrādātajām vadlīnijām, Iesniedzējs norāda uz nepieciešamību aptauju rezultātus interpretēt piesardzīgi un ņemt vērā metodoloģisko nenoteiktību, pamatojoties uz šādiem apsvērumiem:

- izlases kļūdas robeža raksturo **iespējamo intervālu**, kurā atrodas patiesais rādītājs;*

Aptaujas rezultātus ietekmē arī izlases veidošana, datu svēršana un dizaina efekts. Turklāt pastāv pārkļāvuma, neatbildēšanas, jautājumu formulējuma un mērījuma kļūdas, kuras parastā izlases kļūdas robeža pilnībā neaptver³.

- partijas ar 2,9 %, 2,4 % un 2,2 % atbalstu nevar automātiski uzskatīt par trim droši nodalāmiem sabiedrības **atbalsta līmeņiem**;*

Lai apgalvotu, ka viena partija patiešām apsteidz otru, būtu jāvērtē abu rādītāju starpības statistiskā nozīmība, ņemot vērā izlases lielumu, svēršanu un aptaujas dizainu. AAPOR norāda, ka kandidāta pārsvaram parasti jābūt aptuveni 1,5–2 reizes lielākam par izlases kļūdas robežu,

³ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://aapor.org/wp-content/uploads/2022/12/Margin-of-Sampling-Error-508.pdf>;

lai pārsvaru varētu uzskatīt par statistiski nozīmīgu⁴;

- AAPOR ir secinājusi, ka kandidātu rezultātu **atšķirības procentpunkta desmitdaļās** var pilnībā atrasties izlases kļūdas robežās, tādēļ nav iespējams ar pietiekamu pārliecību noteikt precīzu kandidātu secību;

Tieši šā iemesla dēļ AAPOR ir brīdinājusi **neizmantot aptaujas kā mehānisku debašu dalībnieku atlases instrumentu**⁵. Iesniedzējs uzskata, ka līdzīga problēma pastāv ar 2 % sliekšni. Partijas ar 1,9 % un 2,1 % atbalstu socioloģiski nevar uzskatīt par divām būtiski atšķirīgām kategorijām. Atšķirība var rasties izlases nejaušības, svēršanas vai noapaļošanas dēļ. Tomēr LSM sistēmā šāda procentpunkta desmitdaļu atšķirība var noteikt, vai politiskais spēks tiek iekļauts vairākos nozīmīgos raidījumos vai no tiem izslēgts. Tādējādi statistiski nenozīmīga atšķirība rada nesamērīgi lielas praktiskās sekas. Iesniedzējs turpina, ka arī TOP 8, TOP 9 un TOP 10 robežas nav socioloģiski pamatotas sabiedrības atbalsta kategorijas. Astotā vieta pati par sevi nenozīmē, ka attiecīgajai partijai ir būtiski lielāks sabiedrības atbalsts nekā devītajā vietā esošajai partijai. Ja abas šķir tikai dažas procentpunkta desmitdaļas, precīzā secība var būt statistiski nenosakāma.

- **viena konkrēta mēneša aptaujas izmantošana**. [...] priekšvēlēšanu aptauja ir sabiedriskās domas **momentuzņēmums, nevis vēlēšanu rezultāta prognoze**;

Vēlētāju izvēle var mainīties, bet atsevišķs mērījums var ietvert nejaušu statistisko troksni. Tādēļ AAPOR iesaka vērtēt **tendences vairākās aptaujās**, ņemt vērā kļūdas robežu un pievērst uzmanību aptaujas izlases un svēršanas metodēm⁶.

- žurnālistiem jāizprot aptauju metodoloģija un piesardzīgi jāvērtē rezultāti, kurus var ietekmēt pētījuma laiks, neliela izlase, zems atbildētības līmenis, jautājumu formulējums vai nepilnīgs iedzīvotāju pārklājums.

Līdz ar aptaujas rezultātiem **jāpublisko pietiekama metodoloģiskā informācija**, lai sabiedrība varētu izvērtēt izdarīto secinājumu pamatotību⁷;

- vēlēšanu atspoguļojumā jānodrošina **taisnīgums, līdzsvars un objektivitāte**, īpašu atbildību uzliekot sabiedriskajiem medijiem. Šajā kontekstā **aptaujas rezultāta pārvēršana**

⁴ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti:

<https://aapor.org/wp-content/uploads/2024/03/Journalist-Cheat-Sheet-Guide-to-Polling-FINAL.pdf>;

⁵ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://aapor.org/wp-content/uploads/2022/12/Margin-of-Sampling-Error-508.pdf>;

⁶ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://aapor.org/polling-accuracy/>.

⁷ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://wapor.org/wp-content/uploads/esomar-wapor-guideline-on-opinion-polls-and-published-surveys-english-august-2014.pdf>.

par mehānisku izslēgšanas kritēriju ir vērtējama īpaši rūpīgi⁸.

Iesniedzējs rezumē: *Sabiedriskais medijs nav tikai pasīvs partiju reitingu atspoguļotājs. Piešķirot lielāku redzamību politiskajiem spēkiem ar jau augstāku reitingu un liedzot vai ierobežojot zemāk novērtēto spēku dalību, **medijs pats var nostiprināt pastāvošo popularitātes secību**. Izveidojas pašpastiprinošs mehānisms – augstāks reitings nodrošina lielāku publicitāti, bet lielāka publicitāte var palīdzēt saglabāt vai palielināt reitingu.*

Iesniedzējs uzskata, ka *partiju reitingus būtu pieļaujams izmantot **tikai kā vienu no vairākiem informatīviem apsvērumiem, nevis kā mehānisku izslēgšanas instrumentu**. Metodoloģiski pamatotāka pieeja būtu vienā grupā iekļaut partijas, kuru rezultāti statistiski būtiski neatšķiras, izmantot **vairāku aptauju vai vairāku mērījumu vidējo rezultātu**, robežsituācijās piemērot rotāciju vai izlozi un **visiem kandidātu sarakstiem nodrošināt vismaz vienu līdzvērtīgu debašu formātu**. LSM būtu arī jāpublisko izlases lielums, ticamības intervāli, svēršanas principi, dizaina efekts un statistiskais pamatojums katrai noteiktajai atlases robežai.*

Iesniedzējs vērtē, ka *2 % sliekšnis un mehāniska politisko spēku atlase pēc vietas TOP 8, TOP 9 vai TOP 10 nav pietiekami profesionāli un metodoloģiski pamatota. Procentpunkta desmitdaļas un statistiski nejauša vietu maiņa vienā aptaujā nedrīkst kļūt par pamatu būtiski atšķirīgai attieksmei pret vēlēšanu dalībniekiem.*

Nemot vērā Iesniegumā izteiktos apsvērumus, Iesniedzējs lūdz ombudu izvērtēt:

- 1) vai LSM noteiktā politisko spēku atlase pēc SKDS reitingiem atbilst augstākajiem profesionālās žurnālistikas standartiem, līdzsvarotas attieksmes un sabiedrības interešu principiem;*
- 2) vai 2 %, TOP 8, TOP 9 un TOP 10 robežām ir pietiekams, publiski pārbaudāms metodoloģisks un redakcionāls pamatojums;*
- 3) vai LSM ir pienācīgi izvērtējis aptaujas statistisko nenoteiktību, tostarp iespēju, ka blakus esošo partiju reitingi savstarpēji statistiski nozīmīgi neatšķiras;*
- 4) vai viena pētījumu uzņēmuma viena mēneša aptaujas izmantošana daudzos LSM formātos nerada nesamērīgas sekas politiskajiem spēkiem, kuri atrodas noteikto sliekšņu tuvumā;*
- 5) vai pašreizējā kārtībā ir pietiekami ņemtas vērā 2018. gada Latvijas Reģionu apvienības*

⁸ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti: https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/committee-of-ministers-adopted-texts/-/asset_publisher/aDXmrol0vvsU/content/recommendation-cm-rec-2022-12-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-electoral-communication-and-media-coverage-of-election-campaigns.

lietā izdarītās tiesas atziņas;

- 6) *vai LSM nevajadzētu pārskatīt priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību, paredzot vairāku aptauju izmantošanu, statistiskās nenoteiktības izvērtēšanu un visiem kandidātu sarakstiem vismaz vienu līdzvērtīgu iespēju piedalīties sabiedriskā medija debatēs.*

[2] Par LSM Kārtībā noteikto.

LSM Kārtība skaidro tās LSM satura veidošanas un izplatīšanas aktivitātes, kas paredz 15. Saeimas vēlēšanām pieteikto deputātu kandidātu sarakstu pārstāvju tiešu dalību LSM **redakcionāli veidotajos, saturiski 15. Saeimas vēlēšanām veltītajos raidījumos** (turpmāk – priekšvēlēšanu saturs). Tādējādi LSM Kārtība nav saistāma ar Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma II nodaļā iekļauto regulējumu par valsts nodrošināto raidlaiku elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās, t.sk. tiesībām uz valsts nodrošināto bezmaksas raidlaiku (6. pants), valsts nodrošinātā bezmaksas raidlaika apjomu (7. pants), valsts nodrošinātā bezmaksas raidlaika piešķiršanas kārtību (8. pants), valsts nodrošinātā bezmaksas raidlaika izmantošanas kārtību (9. pants), bet ir izstrādāta ņemot vērā šī likuma 10. panta “Līdzdalība priekšvēlēšanu raidījumos elektronisko plašsaziņas līdzekļu televīzijas programmās sabiedriskā pasūtījuma ietvaros” pirmajā daļā noteikto, ka *Saeimas, Eiropas Parlamenta vai pašvaldību vēlēšanu gadā Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome sabiedriskā pasūtījuma ietvaros **papildus valsts nodrošinātajam bezmaksas raidlaikam plāno finansējumu priekšvēlēšanu raidījumu veidošanai sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu televīzijas programmās*** [visi izcēlumi citētajā likuma tekstā šeit un turpmāk mani – E.A.]. Kā arī ņemot vērā šī panta trešajā daļā noteikto, ka *Vēlēšanām pieteikto deputātu kandidātu sarakstiem ir **tiesības vismaz vienreiz piedalīties priekšvēlēšanu raidījumos elektronisko plašsaziņas līdzekļu televīzijas programmās sabiedriskā pasūtījuma ietvaros. Elektroniskais plašsaziņas līdzeklis nosaka priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību, ietverot deputātu kandidātu līdzdalības kritērijus, un šo kārtību savlaicīgi publisko.***

LSM Kārtība nosaka, ka priekšvēlēšanu saturs pirms 15. Saeimas vēlēšanām tiks veidots šādās LSM programmās un pakalpojumos, un to raidījumos:

1. LSM televīzijas programmā “LTV1”

1.1. 15. Saeimas deputātu kandidātu priekšvēlēšanu (reģionālās un līderu) debates

Reģionālās debates tiks organizētas visos piecos vēlēšanu apgabalos – Latgalē, Zemgalē, Kurzemē, Vidzemē un Rīgā, un debašu norises laiki un vietas noteiktas šādas: 27. augusts – Daugavpils; 3. septembris – Jelgava; 10. septembris – Rīga; 17. septembris – Liepāja; 24.

septembris – Valmiera. Savukārt 2. oktobrī notiks politisko spēku līderu debates LSM studijā Rīgā.

LSM Kārtībā ir noteikts, ka *Reģionālajās debatēs tiks aicināti piedalīties tie politiskie spēki, kas augusta sākumā publiskotajā SKDS sabiedriskās domas pētījumā sasniedz vismaz 2 % atbalstu (pēc reitingu procentiem, kas attiecas uz visiem balsstiesīgajiem, nevis tiem, kam aptaujas brīdī bija noteikta izvēle)* [visi izcēlumi citētajā LSM Kārtības tekstā šeit un turpmāk mani – E.A.].

Savukārt attiecībā uz līderu debatēm tajā noteikts, ka *Politisko līderu debatēs tiks aicināti piedalīties tie politiskie spēki, kas septembra jaunākajā publiskotajā SKDS sabiedriskās domas pētījumā sasniedz vismaz 2 % atbalstu (pēc reitingu procentiem, kas attiecas uz visiem balsstiesīgajiem, nevis tiem, kam aptaujas brīdī bija noteikta izvēle).*

Kā papildu nosacījums ir noteikts, ka *Politisko līderu debatēs politisko spēku pārstāv deputāta kandidāts, kurš ir arī šī politiskā spēka izvirzītais kandidāts Ministru prezidenta amatam.*

1.2. Raidījumu cikls “Partija fokusā”

LSM Kārtībā ir noteikts, ka *Cikls aptvers politiskos spēkus, kas augusta sākumā publiskotajā SKDS sabiedriskās domas pētījumā sasniedz vismaz 2% atbalstu (pēc reitingu procentiem, kas attiecas uz visiem balsstiesīgajiem, nevis tiem, kam aptaujas brīdī bija noteikta izvēle).*

1.3. Raidījuma “Kas notiek Latvijā” diskusijas

Attiecībā uz dalībnieku atlasī šī raidījumu cikla diskusijās LSM Kārtībā ir noteikts, ka *uz diskusijām tiks aicināti visu 15. Saeimas vēlēšanu deputātu kandidātu sarakstu pārstāvji. Katrā raidījumā piedalīsies septiņu deputāta kandidātu sarakstu pārstāvji atbilstoši augusta sākumā publiskoto SKDS reitingu datiem, secīgi: pirmajā piedalīsies septiņi populārākie politiskie spēki; otrajā – pārējie septiņi.*

2. LSM radio programmā “LR1”

2.1. Priekšvēlēšanu interviju cikls ar visu deputātu kandidātu sarakstus iesniegušo politisko partiju vai to apvienību līderiem raidījumā “Krustpunktā”

LSM Kārtībā ir noteikts, ka *uz interviju ciklu politisko partiju vai to apvienību pārstāvji tiks aicināti kārtībā, kas atbilst Centrālās vēlēšanu komisijas (CVK) izlozētajiem numuriem 15. Saeimas vēlēšanām.*

2.2. Diskusijas ar politisko partiju vai to apvienību izvirzītajiem kandidātiem Ministru prezidenta amatam raidījumā “Krustpunktā”

Attiecībā uz dalībnieku atlasi šī raidījumu cikla diskusijās LSM Kārtībā ir noteikts, ka uz diskusijām tiek aicināti **pirmo astoņu** politisko partiju vai to apvienību izvirzītie Ministru prezidenta amata kandidāti pēc augustā publiskotajiem SKDS reitingiem. Uz katru diskusiju tiek aicināti **četrus** politisko partiju vai to apvienību izvirzītie Ministru prezidenta amata kandidāti.

3. LSM radio programmā “LR3”

Šajā radio programmā ir plānots veidot divus raidījumus diskusiju raidījumu cikla “Kultūra Latvijā” ietvaros ar **astoņu** populārāko politisko partiju vai to apvienību pārstāvjiem pēc SKDS **augustā** publicētā sabiedrības domas pētījuma rezultātiem. Katrā raidījumā piedalās **četrus** politisko partiju vai to apvienību pārstāvji.

4. Interneta portāla “LSM.lv” saturā

4.1. “Partiju portreti”

LSM.lv vēlēšanu sadaļā plānots izveidot **visu** startējošo politisko partiju vai to apvienību profilus, kuros varēs iepazīties ar politisko partiju vai to apvienību kandidātu sarakstiem, līderiem, izlasīt koncentrētu aprakstu par politisko partiju vai to apvienību darbību.

4.2. “Partiju šķirotava”

Katram kandidējošajam politiskajam spēkam uz tā norādīto e-pasta adresi būs nosūtīta pieeja sistēmai, kas ļaus aizpildīt politiskā spēka pozīciju salīdzināšanas rīka “Partiju šķirotava” anketu, lai lietotāji pirms vēlēšanām varētu salīdzināt savu un politiskā spēka nostāju.

4.3. Raidījuma “Kas notiek Latvijā?” interviju cikls ar Ministru prezidenta amata kandidātiem

Attiecībā uz dalībnieku atlasi šī raidījuma interviju ciklā LSM Kārtībā ir noteikts, ka uz intervijām tiks aicināti **populārākie** Ministru prezidenta amata kandidāti no **populārākajiem** politiskajiem spēkiem. **Precīzi kritēriji tiks definēti 2026. gada augustā.**

5. Jauniešu platformas “16+” saturā

5.1. Priekšvēlēšanu debates jauniešu mērķauditorijai piemērotā formātā par tai aktuāliem tematiem

Attiecībā uz dalībnieku atlasi šajā debašu ciklā LSM Kārtībā ir noteikts, ka uz debatēm plānots aicināt **deviņas** populārākās politiskās partijas vai to apvienības pēc SKDS augustā publicētā sabiedriskās domas pētījuma rezultātiem. Debatēs partiju aicināts pārstāvēt izvirzītais Ministru prezidenta amata kandidāts.

5.2. Video cikls ar politisko spēku viedokļiem

Attiecībā uz dalībnieku atlasi šajā video ciklā LSM Kārtībā ir noteikts, ka *ciklā tiks aicināti piedalīties **deviņi** populārākie politiskie spēki pēc SKDS 2026. gada **augustā** publicētajiem sabiedriskās domas pētījuma rezultātiem. Video ierakstā politisko partiju vai tās apvienību pārstāvēt tiks aicināti to izvirzītie Ministru prezidenta amata kandidāti.*

6. LSM Latgales redakcijas veidotajā saturā

6.1. Diskusijas raidījumā “Latgolys StunĶe”

LSM Kārtībā ir noteikts, ka Raidījumā “Latgolys StunĶe” diskusijas notiks ar Latgales apgabala vēlēšanu sarakstu līderiem latgaliešu valodā. Tiks aicināti piedalīties **10 populārākie** politiskie spēki pēc **augusta** sākumā publiskotā SKDS sabiedriskās domas pētījuma datiem. Diskusijai politiskais spēks deleģē kādu no konkrētā vēlēšanu apgabala deputātu kandidātu saraksta pirmajiem trim kandidātiem.

6.2. Sociālo mediju video sērija latgaliešu valodā

Attiecībā uz dalībnieku atlasi šajā video ciklā LSM Kārtībā ir noteikts, ka *tiks aicinātas piedalīties **10 populārākās** politiskās partijas vai to apvienības pēc augusta sākumā publiskotā SKDS sabiedriskās domas pētījuma. Intervijai politiskā partija vai to apvienība deleģē kādu no konkrētā vēlēšanu apgabala deputātu kandidātu saraksta pirmajiem trim kandidātiem.*

Tādējādi ombuds konstatēja:

1. LSM Kārtība paredz Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma 10. panta trešajā daļā noteikto, ka vēlēšanām pieteikto deputātu kandidātu sarakstiem ir tiesības **vismaz vienreiz** piedalīties priekšvēlēšanu raidījumos sabiedriskā pasūtījuma ietvaros.

Konkrēti šādas iespējas ir paredzētas gan LSM televīzijas programmas “LTV1” raidījuma “Kas notiek Latvijā” diskusiju ciklā, gan LSM radio programmas “LR1” raidījuma “Krustpunktā” priekšvēlēšanu interviju ciklā.

LSM Kārtība ir izveidota un publiskota, ievērojot Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā noteikto prasību, ka elektroniskais plašsaziņas līdzeklis nosaka priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību, ietverot deputātu kandidātu līdzdalības kritērijus, un šo kārtību savlaicīgi publiskojot.

2. LSM Kārtība paredz, ka tajās priekšvēlēšanu satura vienībās (raidījumos), kurās nav paredzēta visu vēlēšanu sarakstu pārstāvju dalība, dalībnieku atlase primāri tiks noteikta, ņemot vērā augusta sākumā vai septembrī publiskotos SKDS sabiedriskās domas pētījumu datus, un

piedalīties tiek aicināti tie politiskie spēki, kas šajos pētījumos ir sasnieguši vismaz 2% aptaujāto iedzīvotāju atbalstu.

Atsevišķos raidījumos ir noteikts, ka piedalīties tiks aicināti tie politiskie spēki, kas, balstoties uz SKDS sabiedriskās domas pētījuma augusta datiem, būs vieni no astoņiem, deviņiem vai desmit populārākajiem. Vienā no raidījumiem (raidījumā “Kas notiek Latvijā?”) ir plānots aicināt *populārākos* Ministru prezidenta amata kandidātus, nenorādot to skaitu un popularitātes mērījuma kritērijus.

[3] Par LSM galvenās redaktores atbildēm uz ombuda uzdotajiem jautājumiem.

Uz ombuda 2026. gada 10. augustā rakstiski uzdotajiem jautājumiem LSM galvenā redaktore Anita Brauna sniedza šādas atbildes [visi izcēlumi atbilžu tekstā mani – E.A.]:

- 1) **par metodoloģisko un redakcionālo pamatojumu atšķirīgu politisko spēku atlases kritēriju robežu noteikšanai, un šī pamatojuma ir publisko pieejamību un pārbaudāmību;**

*LSM priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtībā noteiktais princips lielāku raidlaiku atvēlēt partijām, kurām ir lielāks sabiedrības atbalsts, ir tiesiski nostiprināts gan Latvijas, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos. Proti, tiesas spriedumos ir noteikts, ka **ir pamatoti lielāku uzmanību pievērst partijām, par kurām ir lielāka sabiedrības interese un kuras ir politiski nozīmīgākas**. Turklāt tā ir redakcijas brīva izvēle noteikt kritērijus, pēc kuriem atlasīt nozīmīgākās partijas – tas var būt darbības ilgums, biedru skaits, iepriekšējo vēlēšanu rezultāts, valsts saņemtais finansējums vai kādi citi kritēriji.*

(Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2006. gada 3. novembra spriedums lietā Nr. SA-5/2006; Administratīvā rajona tiesas 2015. gada 6. maija spriedums lietā Nr. A420408314; Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2007. gada 29. novembra lēmums lietā Nr. 1054/07 un Nr. 34049/07.)

*Partiju atlase augstāk minētajiem LSM priekšvēlēšanu raidījumiem pamatā balstās principā, ka lielāka uzmanība tiek veltīta partijām, **kurām ir reālas iespējas nokļūt pie varas un pieņemt lēmumus, kas ietekmēs Latvijas attīstību un sabiedrības dzīvi**. Jebkurš no nosauktajiem atlases kritērijiem – 2% sliekšnis, TOP 8, TOP 9 vai TOP 10 – **ar rezervi** iekļauj partijas, kas saskaņā ar augustā publicētajiem SKDS sabiedriskās domas pētījuma datiem (šie dati tiks izmantoti atlasei vairumā raidījumu) varētu pārvarēt ievēlēšanai Saeimā nepieciešamo **5% barjeru** un nokļūt pie varas.*

Partiju skaits dažādos raidījumos nebūtiski atšķiras to formāta dēļ. Piemēram, jauniešu debates

iecerētas kā komandu spēle (tas norādīts arī publicētajā un partijām nosūtītajā priekšvēlēšanu raidījumu kārtībā), kur dalībnieki izlozes veidā tiks sadalīti trīs komandās, kurām kopīgi būs jāvienojas par valstij būtiskiem jautājumiem, līdz ar to ir pamatoti šim formātam atlasīt deviņus kandidātu sarakstus, kamēr LTV priekšvēlēšanu debatēs komandu aspekts nav svarīgs. Savukārt Latvijas Radio 1 (premjerministra amata kandidātiem) un Latvijas Radio 3 (kultūras jomā) iecerēti divu diskusiju cikli, kuros katrā piedalīsies četri kandidāti, kas ir radio diskusiju formātam piemērots dalībnieku skaits, līdz ar to radio diskusijām ir pamatoti atlasīt kopumā astoņus dalībniekus.

2) par apsvērumiem, ka pētījumu uzņēmuma viena mēneša aptaujas rezultātu izmantošana vairākos LSM priekšvēlēšanu satura formātos var radīt nesamērīgas sekas politiskajām partijām, kuru reitingi atrodas tuvu noteiktajiem atlases sliekšņiem;

Latvijas tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi par pieļaujamu aptaujas datu izmantošanu raidlaika sadalē, nesaskatot šādā situācijā vienlīdzīgu vēlēšanu principa pārkāpumu. No Administratīvās apgabaltiesas 2020. gada 13. jūlija sprieduma: “(..) aptauju dati (partiju reitings) var tikt izmantoti, lai izvērtētu politisko partiju nozīmīgumu un secīgi sadalītu raidlaiku starp politiskajām partijām. Turklāt, tā kā politisko partiju dalība elektronisko plašsaziņas līdzekļu raidījumos sabiedriskā pasūtījuma ietvaros ir vērtējama kā sabiedrības informēšana par deputātu kandidātu sarakstiem, ir pamatoti ņemt vērā iespējamo sabiedrības interesi, lai nodrošinātu iespēju sabiedrībai saņemt tai interesējošu un aktuālu informāciju. Tas saskan ar sabiedriskā pasūtījuma būtību nodrošināt sabiedrības vajadzības un apmierināt tās intereses. Tādējādi aptauju dati tiesas vērtējumā ir atbilstošs avots sabiedrības interešu noskaidrošanai un politiskās partijas aktualitātes vēlēšanu vidū izvērtēšanai.”

SKDS jau ilgstoši veic dažādas socioloģiskās aptaujas, un LSM nav pamata apšaubīt SKDS autoritāti un tās spējas socioloģisko aptauju veikšanā.

Tātad, LSM raidījumu dalībnieku atlasei ir izmantojis redakcionāli un tiesiski pamatotu datu avotu.

LSM uzsver, ka sabiedriskā medija priekšvēlēšanu raidījumu mērķis ir piedāvāt sabiedrībai informāciju, kas tai ļautu pieņemt faktos balstītus un argumentētus lēmumus, **nevis nodrošināt priekšvēlēšanu aģitācijas platformu un vairot partiju popularitāti.** Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir arī atzinusi, ka politiskai partijai nav tiesību prasīt raidlaiku priekšvēlēšanu laikā, ja vien nepastāv īpaši apstākļi, t.i., piekļuve raidlaikam tikusi liegta vispār. (2007. gada 29. novembra spriedumi lietās Nr. 10547/07 un Nr. 34049/07 – Latvijas politisko partiju Jaunie Demokrāti un Mūsu Zeme

pieteikumos pret Latviju.).

- 3) par tiesas sniegto atziņu ievērošanu, saistībā ar apvienības “Latvijas Reģionu Apvienība” pārsūdzēto VSIA “Latvijas Televīzija” izstrādāto LTV Ziņu dienesta rīcības plānu un noteikumus 13. Saeimas vēlēšanām, izstrādājot 2026. gada kārtību “Priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtība pirms 15. Saeimas vēlēšanām”;**

*No ombuda vēstules LSM ir noprotams, ka **iesniedzējs ombudu ir maldinājis**. Administratīvā apgabaltiesa 2020. gada 13. jūlijā **noraidīja** Latvijas Reģionu apvienības prasību pret Latvijas Televīziju, jo nekonstatēja, ka LTV noteiktais 2% sliekšnis partiju dalībai priekšvēlēšanu debatēs pirms 13. Saeimas vēlēšanām **būtu jebkādā aspektā prettiesisks**. Tiesa secināja, ka “Televīzijai, ievērojot tās brīvību un neatkarību priekšvēlēšanu raidījumu veidošanā un to satura noteikšanā, ir **plaša rīcības brīvība noteikt priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību un sadalīt raidlaiku starp politiskajām partijām**, ciktāl šo rīcības brīvību neierobežo Satversme, citi likumi, valsts tehniskie standarti un Latvijai saistoši starptautiskie līgumi”.*

Šis apgabaltiesas spriedums ir stājies likumīgā spēkā, atšķirībā no iesniegumā minētā rajona tiesas sprieduma.

LSM, veidojot priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību pirms 15. Saeimas vēlēšanām, pilnībā ievēro Latvijas un Eiropas Cilvēktiesību spriedumos nostiprinātos principus.

- 4) par plāniem pārskatīt priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību, paredzot vairāku aptauju izmantošanu un statistiskās nenoteiktības izvērtēšanu.**

*Priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību nav plānots pārskatīt, jo tā ir redakcionāli un tiesiski pamatota. Jebkuram, kas ar to ir iepazinies, ir arī redzams, ka **vēlēšanām pieteikto deputātu kandidātu sarakstiem tiek nodrošinātas tiesības vismaz vienreiz piedalīties priekšvēlēšanu raidījumos LSM televīzijas programmās sabiedriskā pasūtījuma ietvaros, kā to paredz priekšvēlēšanu aģitācijas likums**. Proti, visu kandidātu sarakstu pārstāvjiem būs iespēja piedalīties raidījuma “Kas notiek Latvijā?” diskusijā. Papildus visu sarakstu pārstāvji tiks aicināti uz intervijām Latvijas Radio 1 raidījumā “Krustpunktā” (kurš tiek rādīts arī LTV1 un LSM digitālajās platformās) un portālā LSM.lv tiks veidoti visu kandidējošo politisko spēku profili, kuros auditorijai būs iespēja iepazīties ar kandidātiem, politisko spēku darbības aprakstu un salīdzināt savus uzskatus ar partiju nostāju “Partiju šķirotavā”.*

*Kopumā LSM tiek veidots plašs un daudzveidīgs saturs, kas auditorijai ļaus iepazīties ar visiem kandidātu sarakstiem, bet **padziļinātu informāciju sniegs par tiem politiskajiem spēkiem, kuriem ir pamatotas izredzes nokļūt pie varas un par kuriem ir lielāka sabiedrības interese**.*

[4] Par ombuda kompetenci.

Nemot vērā SEPLPL 18. panta pirmajā daļā ombudam noteikto kompetenci pārraudzīt sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu sniegto pakalpojumu atbilstību SEPLPL 1. pantā noteiktajam mērķim un 3. pantā noteiktajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipiem, kas izvērsti LSM pašregulējošajos dokumentos – Redakcionālajās vadlīnijās un Rīcības un ētikas kodeksā – ombuda funkcijās ir pārraudzīt un sniegt savus atzinumus par to, vai LSM saturā (raidījumu, sižetu, rakstu u.c.) un tā veidošanas laikā veiktās žurnālistiskās darbības un pieņemtie redakcionālie lēmumi atbilst profesionālās darbības principiem un ētikas prasībām.

Ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot Redakcionālo vadlīniju un Rīcības un ētikas kodeksa normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas LSM satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz Redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodekss **nedod ombudam tiesības sniegt Iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu.**

Ievērojot minēto, ombuda iespējās ir sniegt atzinumu par LSM **redakcionālajiem lēmumiem**, kas nosaka dalībnieku atlases principus redakcionāli veidotajiem priekšvēlēšanu raidījumiem, kā tie ir izteikti LSM Kārtībā. Tādējādi ombuda vērtējuma priekšmets ir LSM Kārtībā noteikto dalībnieku atlases principu **pietiekamais pamatojums** (tiesiskums) un **nepieciešamais pamatojums** (lietderīgums), un šo principu atbilstība šādām LSM darbību pašregulējošajām prasībām:

1. Rīcības un ētikas kodeksa 2.1. punktā noteiktajai LSM darbības misijai kalpot Latvijas sabiedrības interesēm un Redakcionālo vadlīniju 1.2. punktā “Sabiedrības intereses” noteiktajam:

LSM misija ir strādāt sabiedrības interesēs, pēc augstākajiem profesionālajiem standartiem veidojot programmas un cita veida saturu.

LSM darbu nosaka sabiedrības intereses saņemt patiesu informāciju par tās dzīvi ietekmējošiem lēmumiem, procesiem un notikumiem, uzraudzīt politisko, ekonomisko un tiesu varu, stiprināt tiesiskumu un labklājību, [...] novērst maldinošas informācijas ietekmi.

LSM, veidojot saturu, ievēro un aizstāv cilvēka pamattiesības, demokrātiskos institūtus un morāles normas, ir pret jebkāda veida diskrimināciju.

LSM izzina dažādu sabiedrības grupu intereses un nodrošina platformu, kur tiek apspriesti tām būtiski jautājumi.

LSM veicina viedokļu daudzveidību un rosina sabiedriski nozīmīgas diskusijas, lai palīdzētu cilvēkiem veidot savus uzskatus un pieņemt lēmumus.

2. Rīcības un ētikas kodeksa 2.3. punktā noteiktajam LSM darbības pamatprincipam ievērot visaugstākos žurnālistikas standartus un LSM redakcionālās vadlīnijas.

3. Redakcionālo vadlīniju 2.6. punktā “Varas pārstāvji LSM veidotajā saturā” noteiktajam: *LSM nav pienākuma visām partijām veltīt vienādu raidlaiku vai nodrošināt mehānisku līdzsvaru starp pretējiem viedokļiem savā saturā. Veidojot saturu, žurnālisti ņem vērā plašāku kritēriju loku un vērtē, cik svarīgi konkrētam tematam ir dažādi argumenti, kā arī ņem vērā žanru un formātu robežas.*

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

secina:

[5] Par redakcionālo lēmumu pietiekamo pamatojumu.

Redakcionāla lēmuma *pietiekamais pamats* ir tādi apsvērumi, kas, pastāvot konkrētajiem apstākļiem, ir pietiekami, lai šo lēmumu pieņemtu saskaņā ar loģisko formu: vienmēr, ja šie apsvērumi ir spēkā, tad (secinājums) ir *pietiekams pamats* (attaisnojums), lai tā lemtu. Tādējādi *pietiekamais pamats* raksturo tos lēmuma pieņemšanas apsvērumus (tiesiskos, profesionālos un citus), ar kuriem ir pietiekami, lai konkrēto lēmumu attaisnotu, proti, tie raksturo lēmuma *iespējamības* apsvērumus.

1. Par LSM tiesībām patstāvīgi pieņemt redakcionālus lēmumus.

LSM tiesības patstāvīgi un neatkarīgi pieņemt redakcionālus lēmumus par satura veidošanu un publiskošanu izriet no redakcionālās neatkarības garantijām, kas nostiprinātas SEPLPL 3. panta pirmajā un otrajā daļā. Minētās tiesību normas paredz, ka sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ir brīvi no politiskas, ekonomiskas, atsevišķu interešu grupu un citas iejaukšanās to darbībā, savukārt valsts pienākums ir nodrošināt to neatkarību.

Vienlaikus SEPLPL 8. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka *sabiedriskais elektroniskais plašsaziņas līdzeklis, veidojot programmas un pakalpojumus, ievēro sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipus*. Šie pamatprincipi ir noteikti SEPLPL 3. pantā.

Minētajās tiesību normās nav noteikti konkrēti ierobežojumi LSM redakcionālajiem lēmumiem attiecībā uz satura vienību (raidījumu, sižetu) dalībnieku izvēli. Tomēr tas nenozīmē, ka šāda izvēle var būt patvaļīga vai subjektīva. Katram redakcionālajam lēmumam ir jābūt racionāli pamatotam, bet izmantotajiem kritērijiem – tādiem, kas atbilst sabiedriskā medija darbības pamatprincipiem un sabiedrības interesēm.

Lai nodrošinātu redakcionālo lēmumu saprotamību un sabiedrības uzticēšanos LSM, auditorijai ir jābūt iespējai izprast lēmuma pieņemšanā izmantotos kritērijus, kā arī šo kritēriju būtību, lietošanas iemeslus un mērķi. Tādēļ redakcionālā neatkarība nav interpretējama kā tiesības pieņemt patvaļīgus vai nepamatotus lēmumus. Redakcionālajam lēmumam ir jābūt tiesiskam un pamatotam ar sabiedriskā medija darbības pamatprincipiem un sabiedrības interesēm.

Attiecībā uz politisko partiju un to pārstāvju reprezentāciju LSM saturā ir nošķirami divi atšķirīgi tiesiskie un profesionālie režīmi – politisko partiju atspoguļošana (1) ārpus priekšvēlēšanu aģitācijas perioda un (2) priekšvēlēšanu aģitācijas periodā. Līdz ar 15. Saeimas vēlēšanu priekšvēlēšanu aģitācijas perioda sākumu 2026. gada 6. jūnijā politisko partiju un to pārstāvju atspoguļošanai LSM saturā ir piemērojamas papildu prasības, kas noteiktas Priekšvēlēšanu aģitācijas likumā, kā arī elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbībai priekšvēlēšanu periodā noteiktie profesionālie standarti. Tādējādi priekšvēlēšanu aģitācijas periodā LSM darbību regulē ne tikai Redakcionālajās vadlīnijās noteiktās prasības, bet arī Nacionālās elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes izstrādātās Vadlīnijas elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbībai priekšvēlēšanu aģitācijas periodā⁹ (turpmāk – NEPLP vadlīnijas).

Lai gan NEPLP vadlīnijas tieši attiecas uz priekšvēlēšanu aģitācijas periodu, tajās ietvertie principi pēc būtības atspoguļo vispārējus kvalitatīvas žurnālistikas standartus, kas nostiprināti arī LSM Redakcionālajās vadlīnijās, un ir izmantojami kā redakcionālās darbības izvērtēšanas kritēriji arī ārpus šī priekšvēlēšanu aģitācijas perioda.

Var secināt, ka, pieņemot redakcionālos lēmumus par dalībnieku atlasīšanu priekšvēlēšanu raidījumiem, politisko partiju popularitāte vai sabiedrības atbalsta reitingi ir tikai viens no iespējamiem lēmuma pieņemšanas kritērijiem. Līdztekus ņemami vērā arī tie kritēriji, kurus nosaka vispārēji sabiedriskā medija darbības un kvalitatīvas žurnālistikas principi. To vidū var būt arī tādi kritēriji kā politisko spēku reālās iespējas nokļūt pie varas un pieņemt lēmumus, kas ietekmēs Latvijas attīstību un sabiedrības dzīvi, kā to savā atbildes vēstulē ombudam norādījusi LSM galvenā redaktore.

Šo galvenās redaktora apsvērumu pamato arī politikas zinātņu pētījumu dati – proporcionālās pārstāvības sistēmās vēlētajiem var ņemt vērā ne tikai partijas programmu un tās ideoloģijas atbilstību vēlētajā uzskatiem, bet arī partijas izredzes iegūt pārstāvniecību parlamentā un piedalīties valdības veidošanā. Vēlētāju izvēli var ietekmēt arī partiju pirms vēlēšanām sniegtie *signāli* par iespējamo sadarbību ar citām partijām, jo tie ļauj novērtēt, vai konkrētajam politiskajam spēkam ir reālas

⁹ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://www.neplp.lv/lv/media/10952/download?attachmen>.

izredzes tikt iekļautam valdošajā koalīcijā un tādējādi ietekmēt politisko lēmumu pieņemšanu.¹⁰

Izvērtējot redakcionālos lēmumus, būtiska nozīme ir arī medija piedāvātā priekšvēlēšanu satura vispārējam mērķim. Sabiedriskā medija priekšvēlēšanu raidījumu virsmērķis ir nodrošināt sabiedrībai informāciju, kas tai ļautu pieņemt faktos balstītus un argumentētus lēmumus, nevis nodrošināt priekšvēlēšanu aģitācijas platformu vai vairost atsevišķu politisko partiju popularitāti.

Šāda izpratne atbilst arī Administratīvās apgabaltiesas sprieduma vienpadsmitajā daļā ietvertajam Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma mērķa skaidrojumam saskaņā ar kuru likuma mērķis nav veicināt politisko partiju priekšvēlēšanu popularizēšanu, bet gan nodrošināt sabiedrībai iespēju pirms vēlēšanām saņemt vispusīgu informāciju par deputātu kandidātiem, kandidātu sarakstiem, politiskajām partijām, politisko partiju apvienībām un vēlētāju apvienībām.

No iepriekš minētā var secināt, ka politisko spēku **vienlīdzīgas iespējas** gūt publicitāti medija priekšvēlēšanu saturā nenozīmē šo iespēju **vienādu realizāciju**, proti, politisko partiju identisku pārstāvniecību vai vienādu klātbūtni katrā raidījumā. Administratīvās apgabaltiesas spriedumā atzītās Latvijas Televīzijas tiesības noteikt priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību un sadalīt raidlaiku starp politiskajām partijām, ciktāl šo rīcības brīvību neierobežo Satversme, citi likumi, un Latvijai saistoši starptautiskie līgumi, un tādējādi no atzītā izrietošās medija tiesības diferencēt raidlaiku, ņemot vērā politisko spēku nozīmīgumu un iespējamo sabiedrības interesi, ombuda ieskatā, atbilst izpratnei, ka vienlīdzīgu vēlēšanu princips pats par sevi nenozīmē vienāda raidlaika piešķiršanu visiem politiskajiem spēkiem.

2. Par Administratīvās apgabaltiesas spriedumā nolemto.

Ņemot vērā, ka Administratīvās rajona tiesas 2019. gada 27. augusta spriedums ir būtisks Iesniedzēja pozīciju pamatojošs arguments, ombuds vērs Iesniedzēja uzmanību uz to, ka minētais spriedums tika pārsūdzēts augstākā instancē un Administratīvā apgabaltiesa ar 2020. gada 13. jūlija spriedumu noraidīja politisko partiju apvienības „Latvijas Reģionu Apvienība” pieteikumu par toreizējā VSIA “Latvijas televīzija” Ziņu dienesta rīcības plāna 13. Saeimas vēlēšanām 4. punkta daļas atzīšanu par prettiesisku. Minētā rīcības plāna norma paredzēja, ka diskusijā piedalās tikai to politisko spēku premjera amata kandidāti, kas saskaņā ar SIA “Pētījumu centrs SKDS” 2018. gada jūlija aptaujas datiem bija pārsnieguši divu procentu reitinga robežu. Tādējādi Administratīvā apgabaltiesa atcēla pirmās instances spriedumu daļā, kurā attiecīgais

¹⁰ Fredén, A. (2017). Opinion Polls, Coalition Signals and Strategic Voting: Evidence from a Survey Experiment. *Scandinavian Political Studies*, 40: 247-264.

Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-9477.12087>

VSIA "Latvijas Televīzija" noteikumu 4. punkts bija atzīts par prettiesisku.

Apgabaltiesa savā spriedumā secināja, ka pirmās instances tiesa izskatāmajā lietā ir kļūdaini interpretējusi pieteicēja vēlēšanu tiesību apjomu, nepamatoti to paplašinot un nonākot pretrunā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām par to, ka vēlēšanu tiesības negarantē tiesības politiskajai partijai prasīt un piešķirt raidlaiku radio vai televīzijā priekšvēlēšanu laikā, ja vien piekļuve medijam un raidlaiks partijai netika liegts vispār. Administratīvās apgabaltiesas sprieduma pamatā bija atziņa, ka VSIA "Latvijas Televīzija" ir plaša rīcības brīvība noteikt priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību, tostarp dalībnieku atlases kritērijus, ciktāl netiek pārkāptas Satversmes, likumu vai starptautisko tiesību prasības.

Apgabaltiesa spriedumā uzsvēra arī to, ka Priekšvēlēšanu aģitācijas likums **garantē** deputātu kandidātu sarakstiem **tiesības vismaz vienu reizi piedalīties priekšvēlēšanu raidījumos**, taču **negarantē** tiesības piedalīties tieši **konkrētā raidījumā** vai **saņemt vienādu raidlaiku** ar citām partijām.

Administratīvā apgabaltiesa secīgi atzina, ka pirmās instances tiesa, vērtējot, vai VSIA "Latvijas Televīzija" priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlasei vajadzēja izmantot jūlija, augusta vai septembra aptaujas datus, faktiski bija iejaukusies medija redakcionālajā darbībā un žurnālistu profesionālajā izvērtējumā. Apgabaltiesas ieskatā tiesa nevar nostāties redaktora vai raidījuma veidotāja vietā un noteikt, **kuri socioloģiskie dati ir piemērotākie priekšvēlēšanu raidījuma dalībnieku atlasei**, ja izvēlētais kritērijs ir **pārskatāms, objektīvi pamatots un nav acīmredzami patvaļīgs**.

Vienlaikus tiesa atzina, ka VSIA "Latvijas Televīzija" bija tiesīga savlaicīgi noteikt un publiskot vienotus dalības kritērijus visam priekšvēlēšanu raidījumu ciklam, tādējādi nodrošinot plānojamību, paredzamību un redakcionālo neatkarību. Apgabaltiesa arī norādīja, ka, ja likumdevējs būtu vēlējis uzlikt medijam pienākumu priekšvēlēšanu raidījumu cikla laikā vairākkārtīgi pārvērtēt politisko partiju nozīmīgumu un dinamiski pārkārtot raidlaiku par labu vienai vai otrai politiskai partijai, šāds pienākums būtu bijis skaidri jāparedz likumā.

Līdz ar to Administratīvā apgabaltiesa secināja, ka VSIA "Latvijas Televīzija", ievērojot tās brīvību un neatkarību priekšvēlēšanu raidījumu veidošanā un to satura noteikšanā, ir plaša rīcības brīvība noteikt priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību un sadalīt raidlaiku starp politiskajām partijām, ciktāl šo rīcības brīvību neierobežo Satversme, citi likumi, valsts tehniskie standarti un Latvijai saistoši starptautiskie līgumi. Apgabaltiesa nekonstatēja VSIA "Latvijas Televīzija" 4. punkta daļas, kas noteic, ka diskusijā piedalās tikai to politisko spēku premjera amata kandidāti,

kas saskaņā ar SIA „Pētījumu centrs SKDS” aptauju par 2018. gada jūliju ir pārsnieguši divu procentu reitinga robežu, prettiesiskumu nevienā aspektā. Tādējādi secinot, ka VSIA “Latvijas Televīzija” šādu nosacījumu noteikusi savas rīcības brīvības ietvaros, un apgabaltiesa nav konstatējusi VSIA “Latvijas Televīzija” pieļautas rīcības brīvības izmantošanas kļūdas.

Ņemot vērā, ka šis Administratīvās apgabaltiesas spriedums nav ticis pārsūdzēts Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā, tas ir stājies likumīgā spēkā. Šajā atzinumā minētā sprieduma atziņas tiek izmantotas līdzīga jautājuma izvērtēšanai – proti, LSM redakcionālā lēmuma par priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritēriju tiesiskumu.

Ņemot vērā minēto spriedumu, ombuds izdala šādas būtiskas tiesas atziņas:

1. **Plašsaziņas līdzeklim ir plaša rīcības brīvība** noteikt priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību un sadalīt raidlaiku starp politiskajām partijām, ciktāl šo rīcības brīvību neierobežo Satversme, citi likumi un Latvijai saistoši starptautiskie līgumi. [12] Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma 10. panta trešā daļa elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem piešķir tiesības pašiem noteikt priekšvēlēšanu raidījumu norises kārtību, neprecizējot saturiskos kritērijus, tādējādi respektējot mediju redakcionālo neatkarību. [7.2]
2. **Politiskajai partijai nav subjektīvu tiesību prasīt konkrētu raidlaiku vai dalību konkrētā raidījumā**, ja tai nav vispār liegta piekļuve raidlaikam. [11] Vienlīdzīgu vēlēšanu princips **nenozīmē vienādu raidlaiku visām partijām**. Plašsaziņas līdzeklis drīkst diferencēt raidlaiku, ņemot vērā politiskā spēka nozīmīgumu un iespējamo sabiedrības interesi. [5.5]-[10]
3. **Plašsaziņas līdzeklis drīkst izmantot pārskatāmus un objektīvi pamatotus raidījumu dalībnieku atlases kritērijus**. [11] Apgabaltiesa nekonstatēja noteikuma, kas dalībai diskusijā paredzēja divu procentu reitinga robežas pārsniegšanu, prettiesiskumu. [12] Iedzīvotāju aptauju dati var būt pieļaujams kritērijs politisko spēku nozīmīguma un sabiedrības intereses vērtēšanai. [5.8]-[10]
4. **Noteikts reitinga sliekšnis (2%) pats par sevi nav patvaļīgs**, ja tā izvēle ir racionāli pamatota. Spriedumā tiesa atzina, ka divu procentu robeža bija saistīta ar racionāliem apsvērumiem un tai bija konstatējama sasaiste ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 7.¹ panta pirmo daļu. Tādēļ tiesa nekonstatēja kļūdu rīcības brīvības izmantošanā šī kritērija noteikšanā. [5.10]-[10]

Tādējādi, rezumējot, ombuds secina, ka Administratīvās apgabaltiesas spriedumā ir atzīta sabiedriskā medija plaša redakcionālā brīvība priekšvēlēšanu raidījumu veidošanā, tostarp atzītas

tiesības noteikt priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritērijus, ja tie ir pārskatāmi un objektīvi pamatoti, un politiskajām partijām kopumā nav liegta piekļuve raidlaikam un medija rīcība nav patvaļīga vai prettiesiska.

Šo atziņu kopums ir pamats secinājumam, ka redakcionālam lēmumam par priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritērijiem ir *pietiekams pamatojums*, kā lēmuma *tiesiskuma pamatojums*, ja lēmums pieņemts LSM redakcionālās neatkarības ietvaros, balstoties uz racionāli pamatotiem, pārskatāmiem un objektīviem kritērijiem un ievērojot normatīvajos aktos noteiktās prasības.

Atsaucoties uz iepriekš atzinumā minētajiem apsvērumiem, ombuds secina, ka LSM ir tiesības noteikt priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases kritērijus un šo tiesību īstenošana, ciktāl tā izteikta LSM Kārtībā, atbilst augstāk minētajām atziņām, kas izriet no Administratīvās apgabaltiesas analizētā sprieduma.

Vienlaikus ombuds secina, ka LSM Kārtība atbilst Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma 10. panta trešajā daļā noteiktajam, ka vēlēšanām pieteiktajiem deputātu kandidātu sarakstiem ir tiesības vismaz vienu reizi piedalīties priekšvēlēšanu raidījumos elektronisko plašsaziņas līdzekļu televīzijas programmās sabiedriskā pasūtījuma ietvaros.

[6] Par redakcionālo lēmumu nepieciešamo pamatu.

Tomēr ne viss iespējama ir arī nepieciešams. Tāpēc pilnvērtīgam redakcionālā lēmuma pamatojumam ir jāatklāj ne tikai tā pieņemšanas iespējamība un tiesiskais pamats, bet arī *nepieciešamais pamats* – apsvērumi, kas noteica konkrētā risinājuma *lietderīgumu*. Redakcionālā lēmuma *nepieciešamā pamata* loģiskā forma būtu šāda: **tikai tad, ja**, pastāvot pietiekamam pamatam lēmuma pieņemšanai, pastāv arī *nepieciešamība* pēc šāda lēmuma, **tad** šāds lēmums ir attaisnojams kā nepieciešams un lietderīgs.

Sabiedriskā medija gadījumā šāda *nepieciešamība* izriet no LSM pienākuma darboties sabiedrības interesēs. Tādēļ, pieņemot redakcionālu lēmumu, ir jāvērtē ne tikai tas, vai lēmums ir iespējams un tiesisks, bet arī tas, vai konkrētais risinājums atbilst sabiedrības interesēm. Tieši sabiedrības intereses ir būtisks apsvērums, kas pamato LSM redakcionālo lēmumu nepieciešamību. Argumentēta atsauce uz sabiedrības interesēm piešķir redakcionālajiem lēmumiem to *nepieciešamības pamatojumu*. Vienlaikus katra konkrētā lēmuma atbilstība sabiedrības interesēm ir vērtējama individuāli, ņemot vērā konkrēto situāciju un tās kontekstu.

Principiālā līmenī līdz ar to var secināt, ka katram sabiedriskā medija redakcionālajam lēmumam

ir jābūt ar tā **nepieciešamības pamatojumu**, kas balstīts identificējamās un argumentēti izskaidrojamās **sabiedrības interesēs**. Tāpēc, vērtējot konkrēto redakcionālo lēmumu – dalībnieku atlasē principus LSM priekšvēlēšanu saturam – ir jānoskaidro, vai šāds risinājums konkrētajā situācijā un kontekstā atbilst sabiedrības interesēm saņemt patiesu informāciju par tās dzīvi ietekmējošiem lēmumiem, procesiem un notikumiem, uzraudzīt politisko, ekonomisko un tiesu varu, stiprināt tiesiskumu un labklājību, dzīvot drošā vidē, mazināt netaisnību un nevienlīdzību, [...] novērst maldinošas informācijas ietekmi, kā tas ir noteikts Redakcionālajās vadlīnijās.

1. Par taisnīgu risinājumu.

Vērtējot dalībnieku atlasē principus un kritērijus, ir būtiski nošķirt politisko spēku intereses no sabiedrības interesēm. Politiskās partijas un to apvienības ir tendētas skatīt LSM piedāvāto priekšvēlēšanu saturu kā iespēju sasniegt savus priekšvēlēšanu aģitācijas mērķus. Tomēr šāds nav sabiedriskā medija mērķis un uzdevums. Tāpēc ir saprotama un attaisnojama sabiedriskā medija vēlme neļaut, ka tā priekšvēlēšanu saturs tiek instrumentalizēts politisko spēku aģitācijas interesēs. Sabiedriskā medija uzdevums ir nodrošināt sabiedrībai plašu un pilnvērtīgu informāciju par politiskajiem spēkiem, kas piedalās vēlēšanās, lai vēlētajiem varētu pieņemt patstāvīgu un izsvērtu lēmumu par savu izvēli Saeimas vēlēšanās.

Vienlaikus ir jāatzīst, ka priekšvēlēšanu satura veidošanā LSM rīcībā esošie resursi ir ierobežoti. Lai arī digitālās vides tehniskās iespējas satura izplatīšanai ir ievērojami plašākas nekā lineārajā apraidē, arī digitālā satura veidošanu ierobežo pieejamais cilvēkresursu, laika un citu resursu apjoms. Turklāt šajās Saeimas vēlēšanās kandidējošo vēlēšanu sarakstu skaits – četrpadsmit – lai arī ir viens no vēsturiski mazākajiem, tomēr ir pietiekami liels, lai rastos nepieciešamība izvēlēties, kā ierobežotos resursus sadalīt starp politiskajiem spēkiem.

Šādā situācijā LSM būtībā ir divas alternatīvas. Pirmā – ierobežotos resursus sadalīt visiem vēlēšanu sarakstiem vienādās proporcijās. Otrā – resursus sadalīt diferencēti, proporcionāli sabiedrības interesei par konkrētajiem politiskajiem spēkiem. Katrs no šiem risinājumiem balstās atšķirīgā izpratnē par *taisnīgumu*, un nevienā gadījumā nav iespējams pilnībā izvairīties no tā, ka daļa sabiedrības vai atsevišķi politiskie spēki izvēlēto risinājumu uzskatīs par sev nelabvēlīgu.

Vienāda pieeja visiem politiskajiem spēkiem var radīt situāciju, kurā sabiedrībai tiek sniegta vienāda informācija arī par tiem politiskajiem spēkiem, par kuriem konkrētais vēlētajš savu izvēli neapsver, tādējādi samazinot iespēju padziļināti informēt par tiem politiskajiem spēkiem, kuri vēlētajiem ir nozīmīgāki. Savukārt diferencēta pieeja, piešķirot lielāku uzmanību populārākiem

politiskajiem spēkiem, rada nelabvēlīgākas iespējas mazāk populāriem politiskajiem spēkiem kļūt plašāk zināmiem sabiedrībā.

Taisnības labad gan jāpiebilst, ka politisko spēku atpazīstamībai vajadzētu veidoties ikdienas komunikācijā ar sabiedrību visu četru gadu laikā starp vēlēšanām, nevis tikai pēdējo divu priekšvēlēšanu mēnešu laikā realizētās publicitātes kampaņas rezultātā. No otras puses, ir jāatzīst, ka politisko partiju starta pozīcijas vēlēšanās nav līdzvērtīgas – būtiski (gan pozitīvā, gan negatīvā ziņā) atšķiras parlamentā pārstāvētās partijas no nepārstāvētajām, un pēdējo daļā – tās, kas ir saņēmušas valsts finansējumu savai darbībai (gūstot iepriekšējās vēlēšanās vismaz 2% vēlētāju atbalstu), no tām, kurām šāds finansējums nav bijis pieejams. Tomēr diskutabls ir pieņēmums, ka sabiedriskais medijs viens pats spētu šo politisko spēku nevienlīdzību izmainīt, nostādot visus mediāli vienādās starta pozīcijās pirms vēlēšanām.

Tādēļ šeit izšķirošs kļūst jautājums par to, **kādu taisnīguma izpratni sabiedriskais medijs izvēlas īstenot**. Viena pieeja paredz vienādas iespējas visiem politiskajiem spēkiem neatkarīgi no to popularitātes sabiedrībā. Otra pieeja paredz lielāku klātbūtni medija saturā tiem politiskajiem spēkiem, par kuriem sabiedrības interese ir lielāka.

Pirmajā gadījumā mehāniski vienādas iespējas ne vienmēr nozīmētu faktisku vienlīdzību, jo politiskajiem spēkiem, ka jau tika minēts, ir atšķirīgas sākotnējās pozīcijas. Šādā izpratnē pat varētu būt nepieciešams mazāk populāriem, jaunizveidotiem vai citādi mazāk atpazīstamiem politiskajiem spēkiem piešķirt lielāku iespēju piedalīties LSM priekšvēlēšanu raidījumos. Savukārt otrajā gadījumā pastāv risks nostiprināt jau pastāvošo faktisko nevienlīdzību starp politiskajiem spēkiem un samazināt jaunu politisko spēku iespējas nonākt sabiedrības uzmanības centrā.

Līdz ar to jautājums nav tikai par to, vai visiem politiskajiem spēkiem tiek nodrošinātas vienādas iespējas, bet arī par to, **kurš no iespējamiem risinājumiem konkrētajā situācijā vairāk atbilst sabiedrības interesēm**.

Ja iedzīvotāju aptauju dati pietiekami ticami atspoguļo vēlētāju nodomus balsot par konkrētiem politiskajiem spēkiem, tad ir pamats uzskatīt, ka būtiska sabiedrības daļa ir ieinteresēta saņemt padziļinātu informāciju par tiem politiskajiem spēkiem, kuriem ir lielāks vēlētāju atbalsts un kuriem tādējādi ir lielāka iespēja pārvarēt 5 % vēlēšanu barjeru, iekļūt Saeimā un ietekmēt valsts turpmāko attīstību. Tas, kā tieši identificējami šādi politiskie spēki, jau ir atsevišķs jautājums, jo neviens atlases princips pats par sevi nenovērš iepriekš minēto pretrunu starp atšķirīgām taisnīguma izpratnēm. Arī pētījumi demonstrē, ka, ja aptaujas liecina, ka nelielas partijas atbalsts ir tuvu vēlēšanu barjerai, tā, visticamāk, saņems vairāk tā dēvēto „apdrošināšanas balsu” nekā tad,

ja tiek prognozēts, ka partija barjeru pārsniegs ar ievērojamu rezervi. Savukārt, ja partijas reitings ir ievērojami zemāks par vēlēšanu barjeru, daļa vēlētāju balsojumu par šo partiju, visticamāk, uzskatīs par „izšķērdētu balsi”.¹¹ Informācija par partiju reitingiem var veicināt gan stratēģisku balsošanu par nelielu partiju, gan atteikšanos no tās, ja vēlētāji partijas izredzes iegūt pārstāvniecību parlamentā novērtē kā nepietiekamas.¹²

2. Par robežu noteikšanu.

Iesniedzēja norāde uz to, ka iedzīvotāju aptauju rezultāti ir statistiski novērtējumi ar kļūdas robežu, nevis precīzs un galīgs sabiedrības atbalsta mērījums, ir pamatota. Tāpēc aptaujās konstatētās atšķirības starp partiju reitingiem ne vienmēr ir statistiski nozīmīgas un var atrasties mērījuma kļūdas robežās. Līdz ar to, piemēram, politiskos spēkus ar 1,9 % un 2,1 % atbalstu socioloģiski nevar uzreiz uzskatīt par divām būtiski atšķirīgām kategorijām.

Atzinīgi vērtējams ir Iesniedzēja ieteikums skatīt nevis viena mēneša aptaujas rezultātus, bet atbalsta tendences vairāku mēnešu garumā. Šāda pieeja varētu mazināt viena konkrēta mērījuma nejaušo svārstību ietekmi. Vienlaikus, izmantojot “vidējo rādītāju”, samazinātos arī veiksmīgas priekšvēlēšanu kampaņas rezultātā sasniegtā progresa vai neveiksmīgas kampaņas izraisītā reitinga krituma nozīme. Turklāt arī vairāku mēnešu vidējais rādītājs neatrisinātu pamatproblēmu – politiskie spēki ar 1,9 % un 2,1 % atbalstu arī šādā gadījumā nebūtu *socioloģiski būtiski atšķirīgas kategorijas*.

Līdzīgi būtu vērtējama vairāku pētniecisko organizāciju aptauju rezultātu apvienošana (ja šādi pētījumi publiski tiek piedāvāti). Šāds risinājums teorētiski varētu palielināt rezultātu ticamību, ja pētījumi veikti ar zinātniski atzītu un savstarpēji salīdzināmu metodoloģiju. Tomēr arī šādā gadījumā netiktu novērsta problēma, ka robežas tuvumā esošus politiskos spēkus nevar socioloģiski uzskatīt par divām kvalitatīvi atšķirīgām kategorijām.

Tas nozīmē, ka problēmu neatrisina arī pats sliekšņa lielums. Neatkarīgi no tā, vai robeža būtu 1 %, 2 % vai 5 %, vienmēr saglabātos jautājums, vai, piemēram, 0,9 % un 1,1 % vai 4,9 % un 5,1 % atbalsts ir uzskatāms par divām būtiski atšķirīgām kategorijām. Ombuda vērtējumā atbilde ir noliedzīga – nevienā no šiem gadījumiem mēs nevaram apgalvot divu būtiski atšķirīgu kategoriju nošķirumu, jo tas ir jautājums par robežām starp kopām, kuras ļauj katru kopu definēt

¹¹ Fredén, A. (2017), Opinion Polls, Coalition Signals and Strategic Voting: Evidence from a Survey Experiment. *Scandinavian Political Studies*, 40: 247-264.

Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-9477.12087>

¹² Turpat.

atšķirīgā kategorijā.

Citiem vārdiem sakot, tas ir jautājums par to, vai viena neliela pārmaiņa reitingos (procentu desmitdaļa) var radīt būtisku pārmaiņu klasifikācijā kā kvalitatīvi atšķirīgā politiskā spēka raksturojumā – no tāda, kas atrodas ārpus noteiktās kategorijas, par tādu, kas tajā ietilpst. Tādējādi runa ir par klasisku *robežas problēmu*: **kurā brīdī kvantitatīvas izmaiņas kļūst par kvalitatīvu atšķirību?**

Viens no iespējamajiem šīs problēmas risinājumiem ir atzīt, ka šāda robeža nav atrodama pašos statistiskajos datos, bet ir **definējama robeža**, kuras noteikšana ir vienošanās vai redakcionālas izvēles rezultāts.

LSM piedāvātā 2 % robeža ir saistīta ar apsvērumu, ka arī valsts finansējums politiskajām partijām tiek piešķirts, ja tās vēlēšanās ir guvušas vismaz 2 % vēlētāju atbalstu (lai arī aptaujas dati un vēlēšanu rezultāti ir iegūti ar atšķirīgām metodēm, abu pamatā ir respondentu vai vēlētāju subjektīvā griba). Šī saikne pati par sevi nepadara 2 % robežu par statistiski nozīmīgu vai objektīvi vienīgo iespējamo robežu. Tā drīzāk nodrošina institucionālu un normatīvu pamatojumu konkrētas robežas izvēlei. Tas nozīmē, ka līdzīga funkcija principā varētu būt arī citai robežai – piemēram, 1,9 % vai 2,1 %, ja likumdevējs būtu noteicis šādus partiju finansēšanas sliekšņus. Līdz ar to robežas izvēle pēc būtības ir vienošanās rezultāts, nevis statistiski pašsaprotams secinājums.

Vienlaikus šāda vienošanās nav uzskatāma par nemainīgu, to ir nepieciešams “pārāpstiprināt” jeb pārvērtēt katru reizi, kad pastāvošais konsenss ir kļuvis diskutabls. Mainoties politiskajam, sociālajam vai institucionālajam kontekstam (piemēram, iesniegto vēlēšanu sarakstu skaitam), var mainīties arī apsvērumi, kas pamato konkrētas robežas lietderīgumu. Tādēļ LSM noteiktā 2 % robeža būtu periodiski jāpārvērtē un pirms katrām Saeimas vēlēšanām atkārtoti jāizvērtē, vai tā joprojām atbilst sabiedrības interesēm un konkrētā priekšvēlēšanu satura mērķim.

Ombuds atzinīgi vērtē LSM galvenās redaktora publiski sniegto skaidrojumu 2026. gada 13. augusta LSM.lv rakstā “Anita Brauna: Kāpēc sabiedriskais medijs izvirza noteikumus, kas nepatīk politiķiem?”¹³, tomēr lietderīgi būtu bijis iekļaut skaidrojošo jeb motivācijas daļu arī LSM Kārtībā, kā arī nodrošināt, lai šī dokumenta principiālās nostādnes varētu apspriest ieinteresētās puses jau tā sagatavošanas laikā. Taisnības labad ir jāpiebilst, ka priekšvēlēšanu satura veidošanas pamatnostādnes elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos tika apspriestas vairāku NEPLP organizēto tikšanos laikā 2025. gada noslēgumā, kurā piedalījās ne tikai LSM, bet arī komercmediju,

¹³ Skat. izmantojot tīmekļa vietnes saiti: <https://www.lsm.lv/raksts/skatpunkts/13.08.2026-anita-brauna-kapec-sabiedriskais-medijs-izvirza-noteikumus-kas-nepatik-politikiem.a658711/>.

nevalstisko organizāciju un tiesībsargājošo iestāžu pārstāvji.

Apkopojot iepriekš minēto, ombuds secina, ka jautājums par LSM priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlases principiem nav atrisināms, vienkārši izvēloties starp divām formāli vienādām pieejām – nodrošināt visiem politiskajiem spēkiem identisku pārstāvniecību vai diferencēt to atbilstoši sabiedrības interesei. Abas pieejas ir iespējamas, taču neviena no tām pati par sevi nenodrošina absolūti taisnīgu rezultātu. LSM kā sabiedriskajam medijam ir jāizvēlas tāds risinājums, kas vislabāk īsteno tā pamatuzdevumu – nodrošināt sabiedrībai pietiekamu, patiesu un daudzpusīgu informāciju, kas nepieciešama informēta un patstāvīga lēmuma pieņemšanai vēlēšanās. Tādēļ politisko spēku reitingu, kā viena no priekšvēlēšanu dalībnieku atlases kritērijiem, izmantošana pati par sevi nenonāk pretrunā ar sabiedrības interesēm. Raidījumu dalībnieku selektīvu atlasīšanu var attaisnot ar sabiedrības interesi saņemt vairāk informācijas par tiem politiskajiem spēkiem, kuriem ir lielāka iespēja iegūt vēlēšanu atbalstu un pārstāvniecību Saeimā.

Vienlaikus aptauju dati nevar sniegt objektīvi pašsaprotamu robežu starp “pietiekami” un “nepietiekami” populāru politisko spēku. Jebkurš noteikts sliekšnis ietver klasifikācijas izvēli, kas nav tieši izsecināma no statistiskajiem datiem. Tādēļ šāda sliekšņa izmantošana ir attaisnojama nevis ar apgalvojumu, ka, piemēram, 2 % ir statistiski nozīmīga robeža, bet ar to, ka konkrētās robežas izvēle ir racionāla un sabiedrības interesēm atbilstoša, sniedzot tam atbilstošu pamatojumu.

Tādējādi jāsecina, ka LSM redakcionālā neatkarība piešķir tiesības izvēlēties dalībnieku atlases kritērijus, bet sabiedriskā medija statuss un misija nosaka pienākumu šo izvēli pamatot ar sabiedrības interesēm. Tieši šī saikne starp redakcionālo brīvību un sabiedrības interesēm veido redakcionālā lēmuma nepieciešamības pamatu.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

atzīst:

[7] Ombuds neatzīst, ka LSM, izstrādājot un apstiprinot LSM Kārtību, kurā noteikti konkrētie kritēriji priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlasei, nebūtu ievērojis tā darbības misiju kalpot Latvijas sabiedrības interesēm un Redakcionālo vadlīniju 1.2. punktā noteikto sabiedrības interešu principu.

LSM Kārtībā paredzētie dalībnieku atlases principi un kritēriji kopumā nodrošina vēlētajiem iespēju saņemt informāciju par visiem vēlēšanām pieteiktajiem deputātu kandidātu sarakstiem, vienlaikus paredzot lielākas iespējas dalībai priekšvēlēšanu raidījumos tiem politiskajiem spēkiem,

par kuriem ir objektīvi konstatējama lielāka sabiedrības interese un atbalsts, un kuriem ir lielākas iespējas ietekmēt valsts politiskos lēmumus pēc vēlēšanām. Šāds risinājums, ievērojot ierobežotos redakcionālos un raidlaika resursus, ir uzskatāms kā atbilstošs sabiedrības interesēm, ja vien tā piemērošana ir pārskatāma, informācija par to ir savlaicīgi publiskota un nav patvaļīga.

[8] Ombuds neatzīst profesionālās ētikas pārkāpumus saistībā ar Rīcības un ētikas kodeksa 2.3. punktā noteikto pienākumu ievērot augstākos žurnālistikas standartus un LSM Redakcionālās vadlīnijas.

Politisko spēku popularitātes jeb sabiedrības atbalsta dati var būt viens no profesionāli pieļaujamiem redakcionālās izvērtēšanas kritērijiem priekšvēlēšanu raidījumu dalībnieku atlasei, ja tie tiek izmantoti kā sabiedrības intereses identificēšanas instruments, nevis kā patstāvīgs priekšvēlēšanu aģitācijas nodrošināšanas mehānisms. Vienlaikus ombuds norāda, ka, lai stiprinātu izvēlētais pieejas dalībnieku atlasei profesionālo pamatojumu un auditorijas uzticēšanos, LSM turpmāk pirms šādu kritēriju piemērošanas būtu vēlams plašāk izskaidrot to redakcionālo loģiku, metodoloģiskos ierobežojumus un robežsituāciju risināšanas principus un iespējas.

[9] Ombuds neatzīst profesionālās ētikas pārkāpumus saistībā ar Redakcionālo vadlīniju 2.6. punktā noteikto principu par varas pārstāvju atspoguļošanu LSM veidotajā saturā.

LSM nav pienākuma visām politiskajām partijām nodrošināt vienādu raidlaiku vai mehānisku līdzsvaru visos priekšvēlēšanu satura formātos, un redakcija ir tiesīga ņemt vērā žanra, formāta, auditorijas vajadzību un sabiedriskās nozīmības apsvērumus. Tādēļ LSM Kārtībā paredzētā atšķirīgā dalībnieku atlase dažādos raidījumos pati par sevi nav atzīstama par profesionālās ētikas pārkāpumu, ciktāl visiem kandidātu sarakstiem ir nodrošināta vismaz viena līdzvērtīga iespēja piedalīties priekšvēlēšanu saturā, un atlases kritēriji tiek piemēroti konsekventi, pārskatāmi un bez redakcionālas patvaļas.

Izvērtējot atzīto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

iesaka:

[10] Turpmāk izstrādājot un pilnveidojot LSM darbību regulējošus dokumentus, tajos ne tikai formulēt medijam saistošus principus un prasības, bet arī sniegt izvērstu to pamatojumu. Tas nozīmē skaidrot, kāda ir katra konkrētā principa vai prasības nozīme un mērķis, un kādās situācijās tie ir piemērojami. Šāds skaidrojums veicinātu vienotu šo principu un prasību izpratni un konsekventu lietojumu medija profesionālajā darbībā. Tas ļautu sabiedrībai labāk izprast ne vien to, kas konkrētajā dokumentā noteikts, bet arī to, kādēļ šāds regulējums ir nepieciešams, un kā tas pauž sabiedrības

intereses.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(*paraksts*)*

Edmunds Apsalons

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU